

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 6. do 12. maja 2003. godine, donijela je

ODLUKU

I

Pokretno dobro - «Ploča desne bočne strane japodske kamene urne» iz sela Golubić kod Bihaća, Federacija Bosne i Hercegovine, vlasništvo Regionalnog muzeja Unsko-sanskog kantona u Bihaću, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: nacionalni spomenik).

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vlada Federacije) dužna je da obezbijedi pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, prezentaciju i rehabilitaciju nacionalnog spomenika.

III

Vlada Federacije obezbijediće odgovarajuće fizičke i tehničke uslove za čuvanje nacionalnog spomenika i vršiće nadziranje nad njegovom zaštitom.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije nacionalnog spomenika na području Bosne i Hercegovine vršiće se na osnovu uslova koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

IV

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i opštinske službe suzdržaće se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu da oštete nacionalni spomenik ili da dovedu u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

V

Iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine nije dozvoljeno.

Izuzetno od odredbe stava 1. ove tačke, dozvoljeno je privremeno iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje za privremeno iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine u smislu prethodnog stava daje Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljem tekstu: Komisija), ukoliko bude nedvosmisleno utvrđeno da to neće ni na koji način da ugrozi nacionalni spomenik. Komisija u svom rješenju o odobrenju za privremeno iznošenje nacionalnog spomenika utvrđuje sve uslove pod kojima se to iznošenje može da izvede, rok za povrat dobra u zemlju, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija za obezbjeđenje tih uslova, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu bezbjednosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

VI

Ova odluka dostaviće se vlasniku nacionalnog spomenika, Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, radi sprovođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresovanim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objaviće se u «Službenom glasniku BiH» i «Službenim novinama Federacije BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 05-6-99/03-1
6. maja 2003. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I- UVOD

Na osnovu člana 2. stava 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, «nacionalni spomenik» je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Komisiji se obratio Regionalni muzej Unsko- saskog kantona iz Bihaća, dana 20. januara 2003. godine sa prijedlogom proglašenja pokretnog dobra «Ploče desne bočne strane japodske kamene urne» iz sela Golubić kod Bihaća nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V, Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila sprovođenju postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II- PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju dobra, uključujući opis i fotografije,
- opis dobra u posebnim studijama,
- dokumentaciju Regionalnog muzeja Unsko- saskog kantona iz Bihaća.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Fragment japodske kamene urne nalazi se izložen u stalnoj izložbenoj postavci u zgradi Regionalnog muzeja Unsko- saskog kantona u Kapetanovoj kuli u Bihaću (inv.br. A 326)

Istorijski podaci

Fragment kamene japodske urne sa graviranim crtežima nađen je u sekundarnom položaju u grobu br. 44 nekropole u Dolovima u Golubiću, pri sistematskim iskopavanjima 1960. godine. Nekropola u Dolovima datovana je u kraj III i početak IV vijeka n.e. Na toj nekropoli su za mnoge grobove u obliku sanduka slaganih od kamenih ploča upotrebljeni spomenici sa neke starije nekropole u blizini. Fragment urne sa crtežom okrenutim prema unutrašnjosti nalazio se na položaju lijeve bočne ploče pored glave skeleta mlađeg ženskog lica.

Dosadašnja zakonska zaštita

Ploča desne bočne strane japodske kamene urne iz sela Golubić kod Bihaća do sad nije bila pod zakonskom zaštitom.

Opis dobra

Ploča sa prikazom japodskih konjanika izrađena je od mekanog lokalnog kamena bihacita (lapora, muljike) pogodnog za obradu i otpornog na atmosferilije. Po obliku i položaju crteža, pripadala je desnoj bočnoj strani kamene urne sa sačuvanom izbočinom. Očuvane dimenzije su sljedeće: 0.98x0.42x0.10 m. Nedostaje dio u dužini od 0.32x0.08 m na donjem dijelu od izbočine do sredine stranice urne. Prema crtežima i opštem izgledu fragmenta vidi se da od dužine i visine prvobitne urne nije ništa oduzeto. Zadnja strana fragmenta je otesana oko 0.10 m, radi uklapanja u sekundarni položaj, tj. u okvir groba. Ukrašena površina ploče je na pojedinim mjestima minimalno oštećena što otežava zapažanje oblikovanja pojedinih detalja.

Urna kojoj je pripadala ova ploča je jedini prrimjerak među nađenim japodskim urnama sa zaobljenom izbočinom, čija je prednja strana ukrašena ornamentom pletera.

Prednju ornamentovanu stranu ploče (bočna strana urne) pokrivaju tri predstave i okvir od pleternog ornamenta i obliku zavijutaka rađenih šestarom. Centralni položaj zauzima figura konjanika na konju u hodu na lijevo. Figura konja je jako izduženog tijela, male glave i povijenog vrata. Detalji (oko, uši, gubica, kopita, falus, konjska oprema) su precizno izrađeni. Nema predstave grive. Figura konjanika je nesrazmjerno mala u odnosu na figuru konja. Prikazana je u profilu. Detalji lica su izrađeni istim načinom kao na ploči iz Založja (ulomak kamene urne sa predstavom japodskih konjanika iz sela Založja kod Bihaća, smješten u stalnoj izložbenoj postavci Regionalnog muzeja Unsko-sanskog kantona u Kapetanovoj kuli u Bihaću – (inv. br. A 62).

Odielo konjanika naznačeno je linijama na ramenu, struku, bedru i gležnju, opet slično kao na pomenutoj ploči iz Založja. Od ratne opreme na glavi konjanika je nesrazmjerno veliki, ilirski šljem prikazan sa nekoliko koncentričnih polukružnih linija i sa dugom perjanicom. U desnoj ruci konjanika je koplje naslonjeno na rame, a na potkoljenici su sa dvije crte vjerovatno označene knemide.

Druga figura je urezana u lijevom gornjem uglu, ispred glave konja. Prikazano je tijelo ptice u neprirodnom položaju sa ljudskom glavom pokrivenom šljemom. Detalji na licu su isti kao i na licu konjanika, ali je šljem, mada istog tipa, drugačije prikazan. Na tijelu ptice prikazana su oba krila, rep i noga sa četiri kandže. Perje je predstavljeno urezanim crtama.

Treća figura smještena je između nogu konja. Predstavlja fantastično čudovište sa glavom zvijeri razjapljenih čeljusti, kozjim rogom i ribljim tijelom sa po jednom perajom na leđima i truhu. Povijeni riblji rep završava sliku.

Po skoro cijeloj ornamentovanoj površini zapažaju se izbrisani detalji sa prvobitnim crtežima drugog sadržaja koji su brisanjem zaostali na kamenoj površini, a koji nemaju veze sa glavnim predstavama.

Crteži su urezani preciznim linijama dubokim 2- 3 mm i širokim 3- 4 mm. Na nekim mjestima je umjetnik prvo ovlašno urezao linije kojima je označio položaj i pravac ornamenta, pa tek onda izvodio konačni crtež.

Grupa starijih japodskih urni, pored analogija u veneto- situlskoj umjetnosti, nalazi mnogobrojne sličnosti u obradi detalja i ukupnom scenskom izrazu na različitim spomenicima arhajske umjetnosti. Paralele nekih elemenata na japodskim urnama iz okoline Bihaća, pa tako i na prikazu iz Golubića, nalaze se u obje pomenute umjetnosti. To su ornament pletera sa okom u sredini, ihtifalične figure bilo ljudi, bilo životinja.

U grčkoj arhajskoj umjetnosti česte su predstave ptica sa ljudskom glavom, a u venetsko- situlskoj ptica u letu. Prikaz ilirskog šljema na urni iz Golubića je istovjetan kao na situlama.

Prikazi na japodskim urnama su po svom sadržaju vezani, shodno namjeni urni, kultu mrtvih, o kojem se za sada još malo zna. Da li su na nekim prikazima heroizovani pokojnici, i povorke istih, ili dio pratnje i učesnika posmrtnih igara, kao na urni iz Založja (Sergejevski, 1950, 57-59; Čremošnik, 1959, 107.) ostaje u sferi pretpostavki.

Ipak se pretpostavlja da je na urni iz Golubića prikazan heroizovani pokojnik - konjanik. Ispred njega je prikaz ptice sa ljudskom glavom koji se uklapa u pretpostavljeni sadržaj scene kao demoni smrti ili kao duša pokojnika. Prikaz treće figure, zvijeri sa tijelom ribe, je teško uklopiti u kult mrtvih (Raunig, 1968, 104).

Pounje je bilo centar izrade monumentalne sepulkralne kamene plastike, od koje su najbrojnije zastupljene japodske urne. Porijeklo i hronologija tih umjetničkih dijela još nisu u potpunosti rasvijetljeni. U periodu od III-I vijeka p.n.e. kod Japoda prevladava incineracija (spaljivanje pokojnika), koje se nastavlja i u I-II vijeku naše ere pod rimskom vlašću. Stoga hronološko određenje pomenutih urni još nije sa sigurnošću riješeno (Sergejevski, 1965, 122), mada preovladava mišljenje da pojedini primjerci, među kojima i ovaj iz Golubića, pripadaju tzv. starijoj grupi urni, oko početka rimske vladavine u ovim krajevima u I vijeku n.e (Sergejevski, 1950, 64-65; Sergejevski, 1965, 122; Raunig, 1968, 104).

Konzervatorsko- restauratorski radovi

Do sada na pomenutoj ploči nije bilo konzervatorsko- restauratorskih zahvata.

Sadašnje stanje predmeta

Ploča desne bočne strane japodske kamene urne iz sela Golubić kod Bihaća izložena je u stalnoj izložbi Regionalnog muzeja Unsko- sanskog kantona u Bihaću. Uslovi u kojima se pomenuti ulomak čuva su prihvatljivi, ali Muzej ne posjeduje nikakav sistem zaštite.

III- ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterijume za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, usvojene na IV sjednici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, održanoj od 03. do 09. septembra 2002. godine, Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu.

Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijumima:

- **A. Vremensko određenje**
-
- **B. Istorijska vrijednost**
-
- **C. Umjetnička i estetska vrijednost**
 - C V. Vrijednost detalja
- **D. Čitljivost**
 - D I. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim istorijskim razdobljima
 - D II. Svjedočanstvo o istorijskim mijenama
 - D IV. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru
- **G. Izvornost**
 - G I. Oblik i dizajn
 - G II. Materijal i sadržaj
 - G III. Namjena i upotreba
- **H. Jedinственost i reprezentativnost**
 - H I. Jedinствен i rijedak primjerak određenog tipa ili stila

Sastavni dio ove odluke su:

1. fotografije ulomka kamene urne,
2. dokumentacija Regionalnog muzeja Unsko- sanskog kantona iz Bihaća (kopija iz Inventarne knjige).

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

1950. Dimitrije, Sergejevski, Japodske urne. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, nova serija, sveska IV-V/1949-1950, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo, 1950, 45-94.
1965. Dimitrije, Sergejevski, Iz problematike ilirske umjetnosti. Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja, knj. III, Centar za balkanološka ispitivanja ANUBIH, knj. I, Sarajevo, 1965, 119-142.
1968. Branka, Raunig, Fragment japodske urne iz Golubića kod Bihaća. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Arheologija, nova serija, sveska XXIII, Zemaljski muzej BiH, Sarajevo, 1968, 99-105.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Slobodanka Lalić, profesor geografije i etnologije, saradnik za pokretno naslijeđe u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika